

La ruta de La febre d'or

**III Jornades Narcís Oller
dedicades a la Febre d'Or**

Valls, 16, 17 i 18 de novembre de 2012

SOCIETAT NARCÍS OLLER

**La
ruta**

de **La
febre
d'or**

LA RUTA VALLENCA DE LA FEBRE D'OR

MAGÍ SUNYER

President de la Societat Narcís Oller

De vegades penso que si Narcís Oller ressuscités quedaria admirat de l'activitat que tants anys després ha promogut i promou al seu estimat Vilaniu. No és aquest el moment de repassar les accions empreses per la Societat Narcís Oller en els primers, pocs, anys de vida però amb una referència a la divulgació de la paraula olleriana per mitjà de rutes es comprendrà que en funció d'apòstols del seu verb no hem estat escassos. Compto, i no em voldria descomptar, que, des del primer encàrrec de ruta de l'aleshores regidor Jordi de Bofarull a Margarida Aritzeta, d'una o altra manera, sense que sempre se'ns pugui atribuir el mèrit complet, ja se n'ha generat quatre, o sigui, que la que ara es publica és la cinquena. Tampoc no em vull entretenir ni a descriure-les ni a explicar-ne particularitats, però sí que sembla oportú assenyalar que l'operació, amb un fort ressò local, no s'hi ha limitat; que serveixin de mostra els forasters que n'han contractat una sessió i, sobretot, la internacionalització que se n'ha produït, per via d'internet, a través de la societat Espais Escrits.

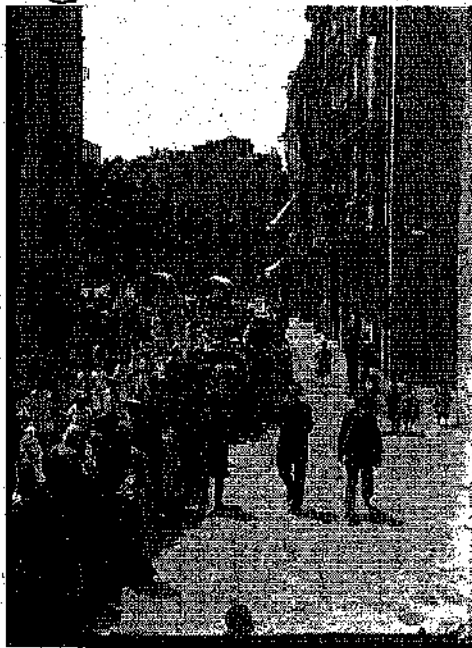
La que ara presentem va néixer lligada a les jornades que aquest 2012 tan crític dediquem a la novel·la *La febre d'or*, que Cossetània Edicions reedita en el pla general de les Obres Completes de Narcís Oller. Fou Margarida Aritzeta qui, reincident, va proposar-ne l'elaboració, i a ella es va encarregar. *La febre d'or* és una novel·la molt menys val·lenca que *Vilaniu*, és clar, de fet, la gran ruta de la novel·la és barcelonina, però, a banda de constituir-s'hi com a referència contínua — pel ferrocarril, per la procedència del protagonista, pels passatges que hi transcorren —, es va considerar que, amb la novel·la com a teló de fons, es podien explorar els rastres del Valls de l'època de l'entusiasme borsari i del crack. En les pàgines següents, la narració més extensa d'Oller serveix per recórrer el Valls de la industrialització i del premodernisme, com a testimoni imprès de l'acció teatral que, en viu, va conduir pels carrers i els edificis val·lencs aquells que van acompanyar Francesc Murillo, historiador, i Margarida Aritzeta, escriptora i professora de literatura. Amb Oller, un cop més, com a pretext. Un maó més a la paret.

Sant Roc

PUNT DE SORTIDA DE LA RUTA

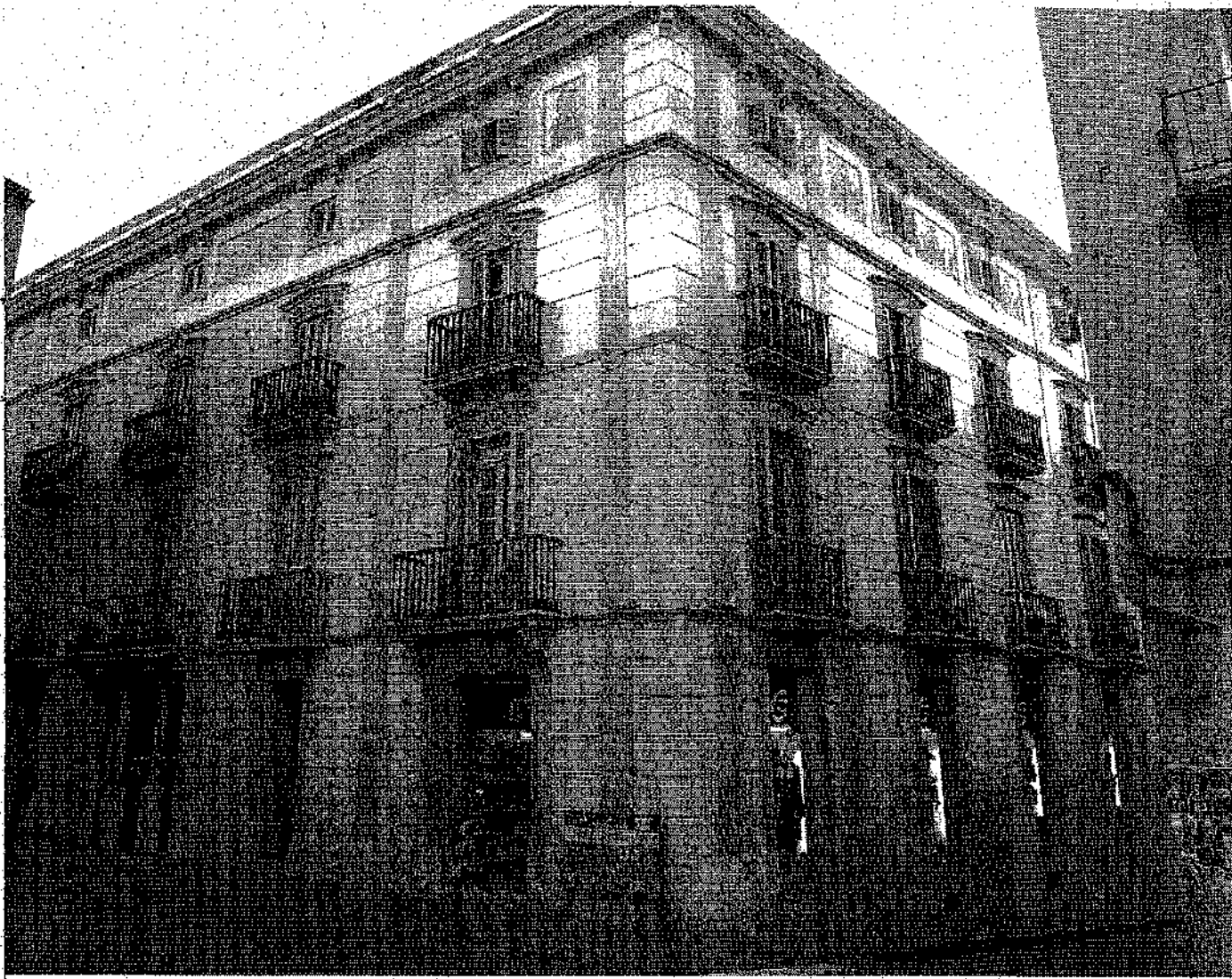
Les Monges de la Vetlla

Referència a la compra d'una casa a Vilaniu

[...] l'Eladi tingué una idea lluminosa: que, amb els sis mil duros, comprés per a la Catarina una casa a Vilaniu, residència principal de sos clients, i que després, a la callada, prengués igual quantitat hipotecant la finca, penyorant valors, si tant calia. Així, lluny de perdre, encara guanyava en prestigi; i més si destinava cada any algun residu a millorar la compra.

«Magnífic! Acceptat! Ja ho havia dit: aquell xicot era una espuma.» I en Gil Foix es quedà passejant amunt i avall del despatx, ple de goig, fins que, arribant en Rodon i veient ajornat son projecte, frisós d'accelerar el moment promès, assedegat d'or pel que havia vist a Borsa i seduït per les daurades esperances que li pintà en Gillet, amb qui volia aliar-se de totes passades, acceptà, com a favor especialíssim, el compromís d'ingressar a la casa deu mil duros en qualitat de dipòsit utilitzable, al sis per cent, més un dos dels guanys o utilitats que donessin els balanços.

(la part; «La pujada», capítol II)

Teatre Principal

Descripció de l'ambient del Liceu

El gran rossinyol anava a cantar: el teatre sobreeixia, ple d'expectació. Quart i quint pis estaven, feia ja dues hores, farcits, de gom a gom, de gent cansada d'esperar, que suava i es fonia.

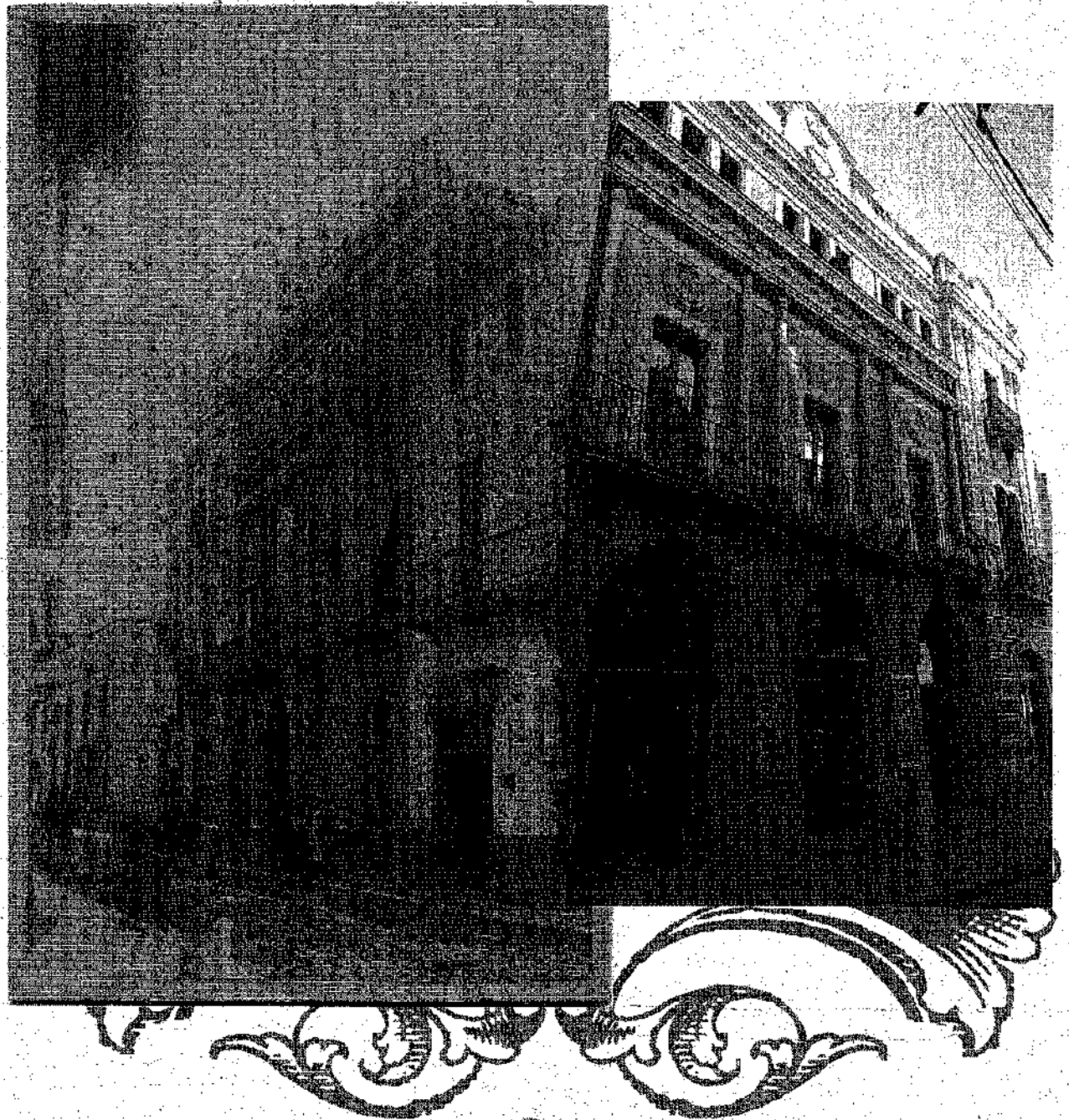
Els músics joves i el dil·lantisme il·lustrat, exasperats pel reclam, influïts per les teories wagnerianes, esperaven el tenor amb dents de llop. Cap d'ells no podia acceptar el nou corrent que posava el cantor per damunt de tots els altres elements del drama musical; cap d'ells, encara menys, no volia aplaudir en Masini, per reputació que portés de fora, sense haver-lo judicat personalment. «Els noms fets els havien dats tants desenganys!» I aquesta mala disposició d'esperits, exacerbada per la calor, sufocant i la fatiga, esclatava, de tant en tant, en forma de trons precursors de tempestat.

Dependents de botiga i d'escriptori, possessionats de les llotges de terç pis, duïen encara allí dents més esmolades i més perilloses, com són les de l'ignorant infatuat. I ja abans de començar, mentre destapaven cerveses i gasoses en l'avantlotja, disputaven acaloradament sobre parers rebuts dels assaigs, i es confabulaven per armar escàndol si els resultava gat la llebre.

Mentrestant, el pati, amb ses llotges, i les de primer i segon pis, anaven convertint-se en grans canastres de flors; el conjunt del teatre presentava aquell aspecte brillantíssim i distingit que sols es veu en els millors teatres del món. L'esplèndida claror dels canelobres es destriava en lluminosos raigs tomàsso-lats en topar amb les factes de brillants i maragdes, encenia els robins com roents guspieres, com diminuts sols els topazis; opalava les sedes i glasses, es fonia en apagades foscors dins el vellut i la roba dels frac, dava esclats de porcellana als blancs davants de camisa, lluentors de llampéc a l'inquiet es-guard de les morenes, i un blau més somiador al de les rossès. Les converses remolaven pertot, essències i flors perfumaven l'espai; tot aquell món elegant dava al conjunt un aspecte de distinció i riquesa enlluernador.

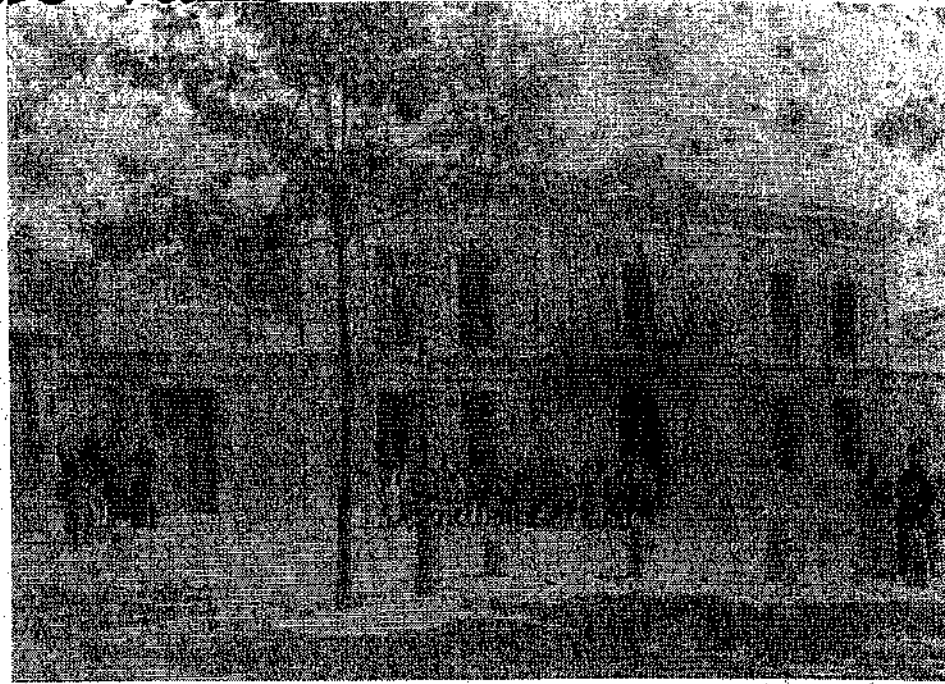
La família Foix tenia en sa llotja els pares de l'Eladi, l'amic Rodon i sa muller, vilaniuença que portava a la cara el sol de la muntanya, en son vestit de móaré l'endarreriment de la moda, en ses carns massisses i fortes un excés de salut mal casat amb aquell públic desnerit i anèmic.

(la part: «La pujada», capítol VIII)

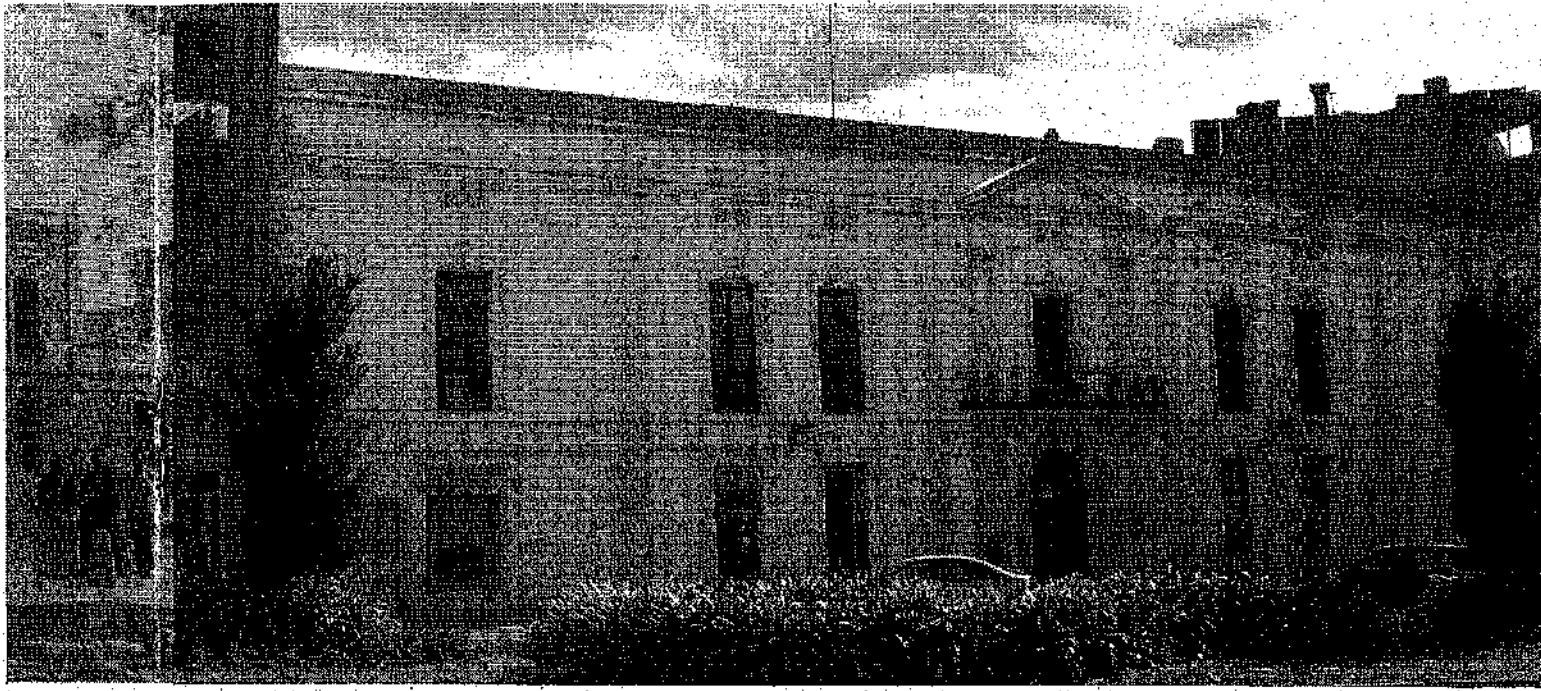
Banc de Valls

Darrere d'aquella porta de roure, que tenia, en planxa d'acer gravat el nom de Gil Foix, trobava el visitant un porter vestit de panyet blau amb botons d'argent i les inicials G.F. del mateix metall cosides al coll [...] Assegut en un banquet, al bell cantó d'una taula damunt la qual teclejava hores i més hores, no s'aixecava a penes per ningú. Clavava interrogant mirada a l'entrant, i, obtinguda resposta, l'informava sens badar boca ni deixar de teclejar, signant a dreta o a esquerra segons l'oficina demanada. Certes visites, no obstant, el feien aixecar i apressar el pas [...] Era quan havia sentit parar a baix les sorolloses ferradures d'un bon tronc, quan travessava la porta una senyora ben vestida o una boba levita, o quan travessaven l'antesala l'Eladi o el senyor Foix en persona. [...]

A mà esquerra d'on seia el celebèrrim porter hi havia la caixa i les oficines de comptabilitat; una i altres darrere llarga ventalla de melis amb filets negres, afinestrada, amb vidres esmerilats que separaven del públic els empleats de la casa. Allí, al peu d'una gran caixa de ferro, el bon Bernat enforjava i desenforjava diners, indiferent a la feina [...] Quatre jovenets obrien i tancaven contínuament les altres finestres, prenién carnets, lletres i cupons, registraven sumes, consultaven llibres, i sotmetien cada taló i document rebut a una tramitació rapidíssima.

(la part: «La pujada», capítol IV)

Referència a les accions Vilanius

Mentrestant en Foix anava sentint cada dia més la febre de la Borsa, vivia cada dia més distret de la família La preponderància que anava guanyant dins del mercat, sa sort inestroncable, començaven a despertar enveja entre els potentats antics, que tractaren, a una, d'enfonsar-lo amb les Vilanius. Però llur guerra fou una guerra sorda, hipòcrita, que, lluny d'acovardir en Foix, l'encoratjà més i més. Poc sabien, aquells imprudents, el fanatisme despertat pel nou gerent dins tota la contrada de la vall de Flors quan els veïns d'aquesta veieren que la còttizació de les Vilanius, ja abans d'ésser estampades, pujava tres i quatre enters diaris. Vilaniu en massa, Benitaric, i tots els pobles de la línia, desembossaren fins l'últim xavo estalviat, per comprar d'aquell paper que doblava i triplicava en poques hores la fortuna dels primers accionistes. Les primeres operacions del replanteig, la generositat desplegada en les primeres expropiacions, i els discursos d'en Foix brindant-se a construir de més a més, el canal de la Solana i un hòspital que ell regalaria, i a fer moltes altres millores que havien de transformar tota la contrada, acabaren d'engrescar aquella gent; i ja, del menestral al més ric dels propietaris, no hi hagué a la vall de Flors qui s'escapés de l'orbetat idolàtrica que despertà aquell home.

(lla part: «L'estimbada», capítol III)

La indústria

(xemeneies de Ca Dasca)

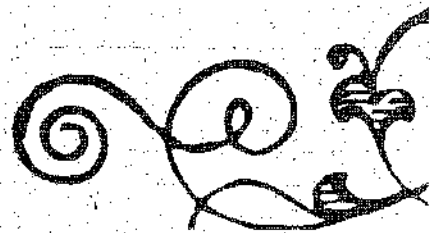

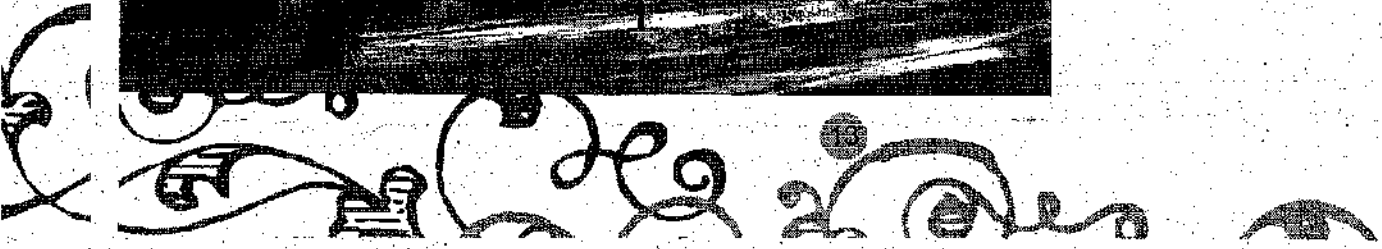
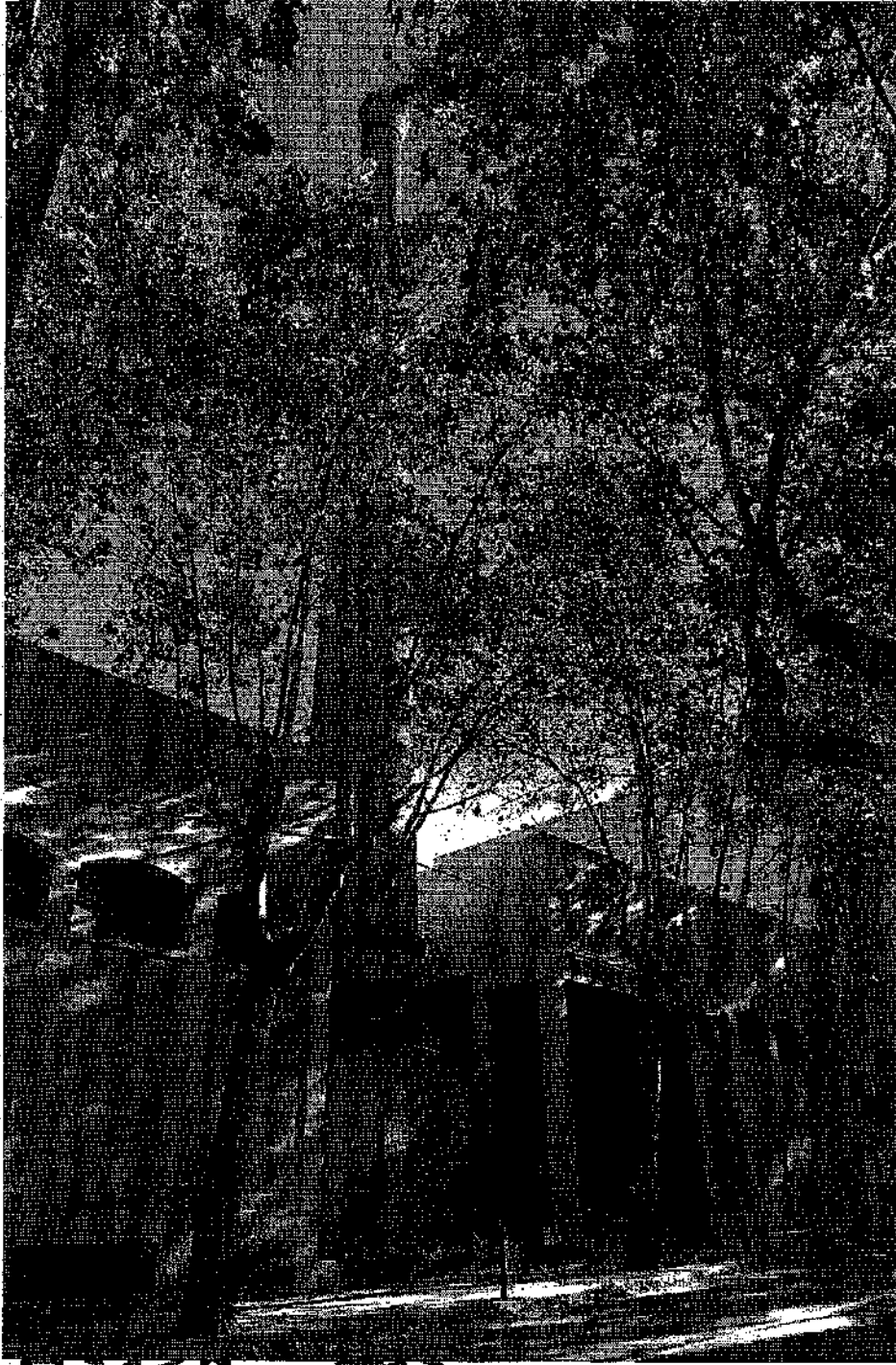
Creixia el nombre de carruatges particulars, començaven a avalotar carrers i places troncs fogosos com mai no s'havien vist a Barcelona i, mentre minvava l'edificació en els barris industrials, naixien a dreta i esquerra, cases llampants, petits hotels i palaus de debò. Un corrent invisible d'or arribava fins a la bossa del jornaler. El goig resplendia en totes les cares, la gent corria esbojarrada pels carrers, i l'alè de benestar que arreu es respirava empenyia el més retingut a gastar i a canviar l'or reunit a còpia de suors i privacions per aquells trossos de paper, gravats a mitges tintes, que el crèdit escampava a carretades.

[...]

Ell [en Gil Fòix] volia anar amb peus de plom. Una cosa era el negoci, fruit del treball, les empreses profitoses al país, "a la humanitat", com deia el caixer; altra cosa el joc, el risc temerari, l'enganyifa. Ja ho havia dit: treballar amb honor, amb lleialtat, amb honradesa.

(la part, «La pujada», capítol IV)

Casa Caritat

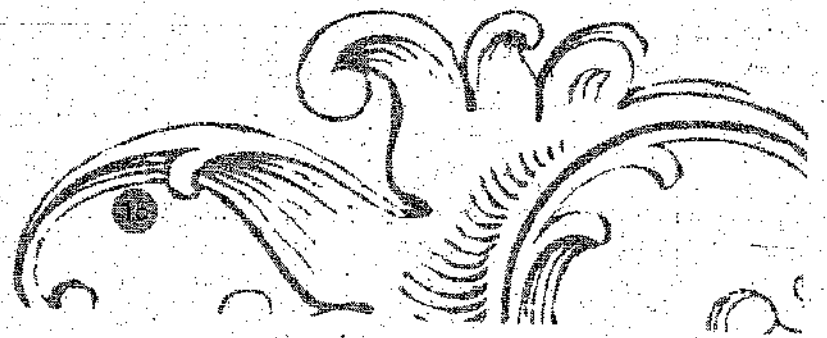
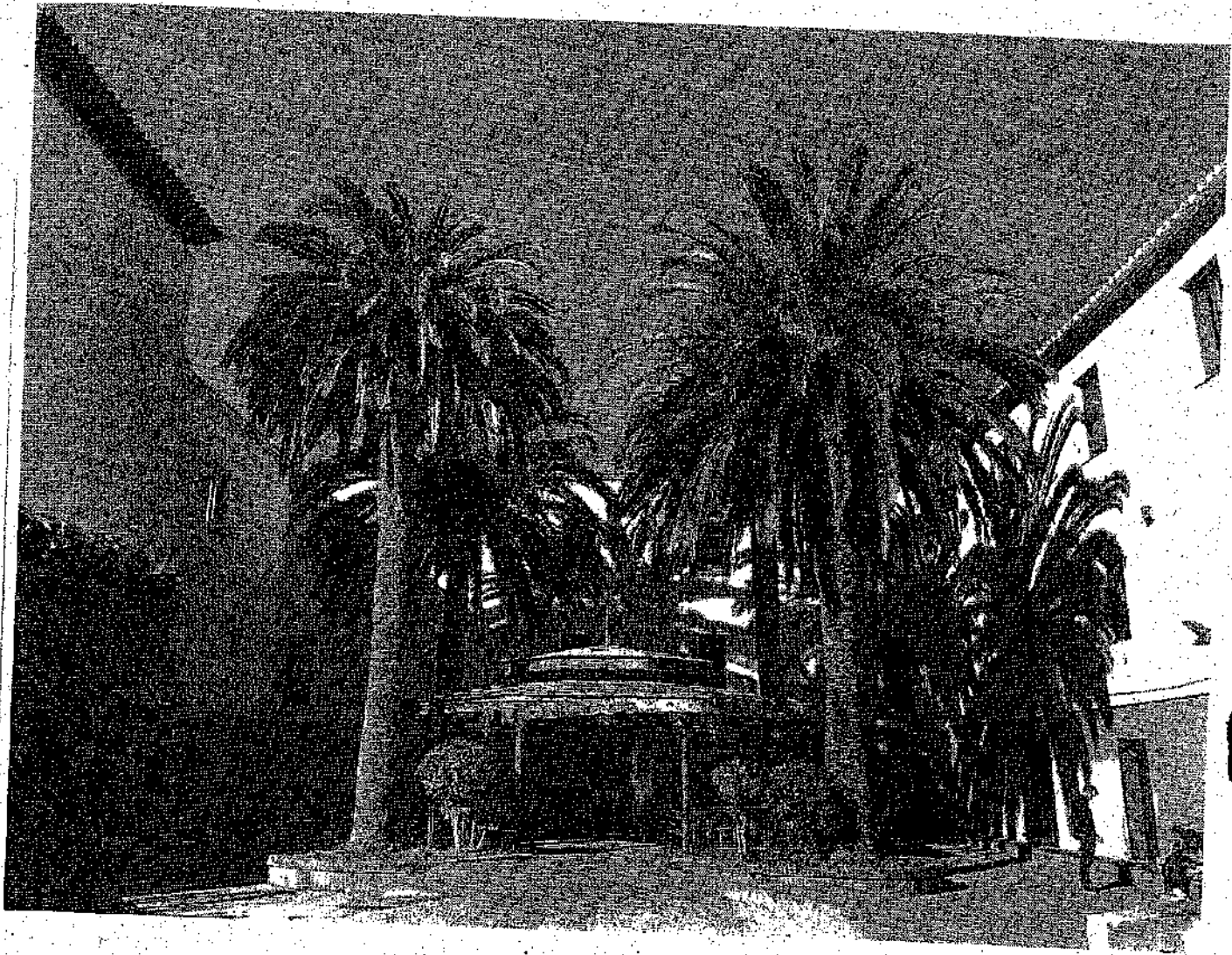
I mentre la Catarina el deixava dir, distreta pels nous convents i hospicis que descobria a dreta i esquerra entre l'apomada arbreda que treia el cap per les closes de les torres, l'home se les havia que, si Déu hagués fet castes de pobres i castes de rics, hauria comès la major de les injustícies: la família Foix seguiria essent pobra per tota l'eternitat, per més que s'escarrassessin, treballant, totes ses generacions...

(la part; «La pujada», capítol XIII)

Referència a l'estat d'enfonsament de Gil Foix

—Tot, tot per terra! Gerència, diputació, prestigi, nom fortuna, honra (sí, honra i tot!), tot per terra! —exclamà ell plorant a llàgrima viva i passejant-se desordenadament de l'un cap a l'altre de la cambra—. I tot per no haver-te cregut a temps! [...] El poble havia d'escollir entre Jesús i Barrabàs, i va fer com sempre. M'han sacrificat sense escoltar-me. Ja ho veus: ¿on és la justícia? Si no hi ha Déu, si no hi ha justícia divina, ¿per què hem vingut aquí?

(la part; «L'estimbada», capítol XII)

Parc Barrau

Punt de vista de la Montserrat Montellà, la dona de Rodon, una vilaniuena enriquida que havia viscut a la plaça del Blat (a can Segarra). En Rodon havia viscut al carrer Major/carrer de la Carnisseria (ca Mercadé) i la Isabel Galceran a la plaça del Carme (sindicat dels pagesos).

De casa en Montellà, de sa pròpia família, qui quedava? Només ella i sa germana: sa germana, casada a Reus; ella, la que havia somiat dies de ventura amb l'Albert Merly, casada amb el vidu d'aquella Mercè a qui no havia pogut pair en vida. Sa morada a Vilaniu, aquell xalet de nyigui-nyogui, que ella mateixa havia mirat algun temps de mal ull, perquè el veia amb pretensions d'encarnar l'esperit modern i plantar cara a la majestàtica i tradicional casa dels Galceran! Tots els Montellà, totes les famílies antigues de Vilaniu, així ho veien, i era general la fúria i el fàstic que els inspirava l'obra d'en Rodon. I, no obstant, ella era avui la muller d'aquest home, la mestressa i senyora d'aquell xalet, no sols en peu, sinó en tota sa esplendor, quan la casa Montellà, tancada amb pany i clau, anava enrunant-se per l'estrall de l'oblit, i el castell dels Galceran, cavallers de guant i espasa durant tres centúries, era avui cafè i casino on el jornalier ballava amb les criades i renegava del burgès contínuament. I tota aquesta evolució, feta en quinze anys, davant de sos propis ulls, sentint-ne la sotragada al cor i no veient-la fins després!»

(la part; «La pujada», capítol XII)

L'improvisat porter [...] signà el camí als cotxes que anaven entrant; i aquests, emprenent un camínal costerut i cobert de plàtans, no pararen fins a l'escalinata de la torre, d'on s'escapava ja fort zum-zum de gent.

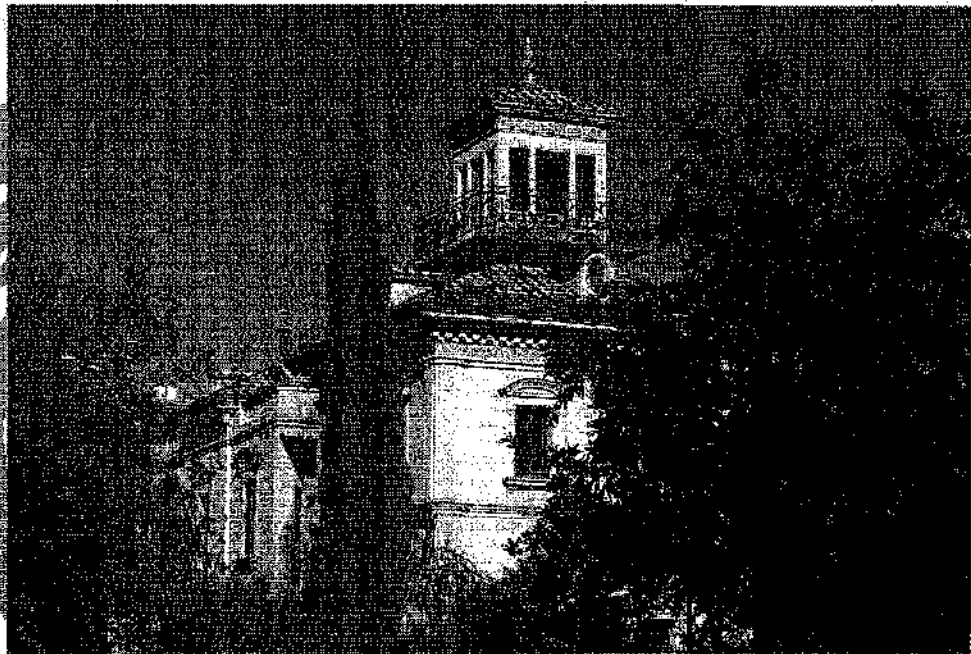
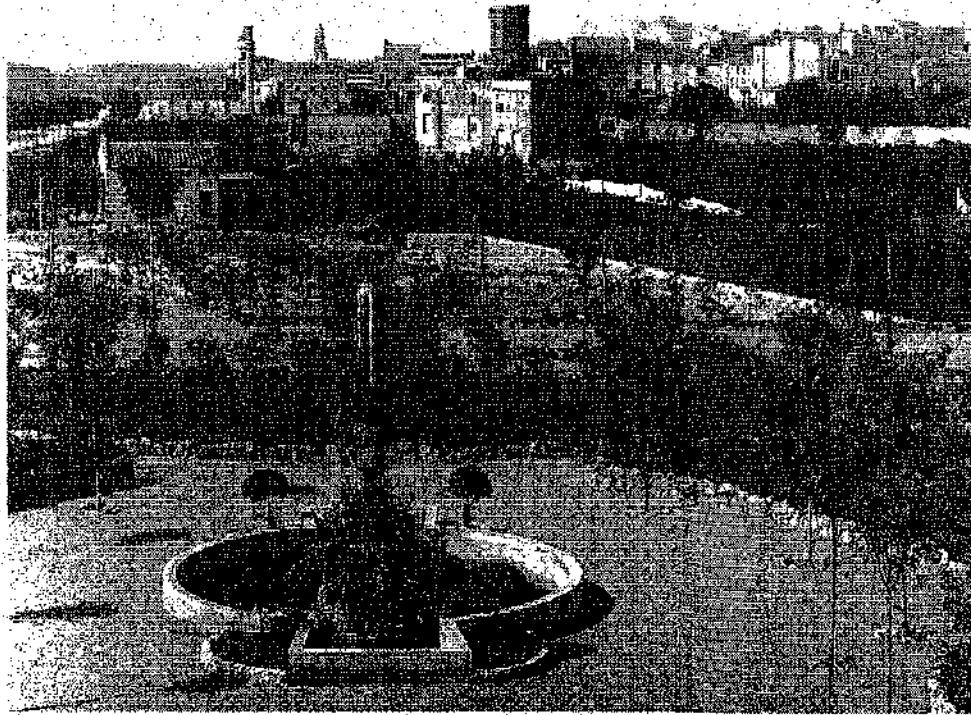
Les Llopis petonejaren la Delfineta i se n'empararen tot seguit.

—A ver qué será este château —féu l'Emília amb rialleta de mofa. I avançant per la placeta per allunyar-se dels cotxes, s'aplicà uns impertinents de carei als ulls i examinà el frontis de la casa. —El consabido dado; las torres chatas de siempre a un lado y otro; la famosa torratxa; el balcón con sus ventanas colaterales del temps de la picor! ¿Cuándo tendremos arquitectos?... En Francia, ¡aquel gusto que hay! [...] ¿No es verdad, niñas, que todo esto es muy banal, que no tiene gusto? ¡Aquel chic de los franceses!

[...]

En Giró estengué el braç i, giravoltant sobre els talons, anà signant els límits de la finca, parlant de les millores que acabava de fer-hi. «L'havia adquirida per quatre quartos; havia rentat la cara a les parets, remuntat els jardins, i, últimament, impantant allí estàtues, edificis i jocs que li costaven un dineral, com ja veurien».

(la part: «La pujada», capítol XIII)

Estació del tren

Referència al projecte de construir el ferrocarril

Era un gran projecte, un ferrocarril, la línia central, que passava per Vilaniu, travessava la província de Cuenca, verge encara, plena de boscos i mines riquíssimes, i arribava Madrid amb dos-cents quilòmetres menys que les altres. En Gambarrús, l'enginyer, que tenia fets els estudis, li n'havia parlat seriósament essent en Rodon diputat. Però llavors no era tan fàcil trobar diners. Ell i en Gambarrús es comprometien a obtenir la concessió. Per salvar-se d'oposicions perilloses, no hi havia com demanar-la a trossos, començant pel de Barcelona a Vilaniu, sense deixar entreveure res més. De Vilaniu tan sols, ja se'n trauria bona estella, sobretot si es posava al cap de l'empresa en Gil Foix.
(la part; «La pujada», capítol I)

[el projecte del carril] *Precisa... precisa, sobretot, interessar la comarca entera de Vilaniu: escalfar aquell país, escriure una memòria exposant les ventatges que aquell carril ha de reportar-li, fer gran propaganda, promoure una reunió magna a Vilaniu mateix, i, en un mot, fer tot l'humanament possible perquè tothom s'escuri la butxaca, perquè pobres i rics, petits i grans, acudin a la subscripció, la cobreixin si pot ser...*

(la part; «La pujada», capítol V)

[...] *Serà la riquesa de la vall de Flors, de mil generacions futures. Les grans conquestes no es fan sense sang.*

[...]

Quan la locomotora retroni clamorosa per la vall de Flors, no glorificarà (diguin avui el que vulguin) el nom d'en Llassada, sinó el del teu pare. Ja ha fet prou.

(la part; «L'estimbada», capítol XIV)

